

„Nincs különösebb mondanivalónk.”

Kassák Lajos

I. A KUTATÁSI TÉMA ELŐZMÉNYEINEK ÉS CÉLJAINAK ÖSSZEFOGLALÁSA

„Egyetlen jól sikerült mondattá zsugorodnak a mi filozófusaink, a mi legnagyobb költőink, mondta, gondoltam, ez az igazság, gyakran csak egy úgynevezett filozófiai felhangra emlékezünk, semmi másra, mondta, gondoltam. Tanulmányozunk egy roppant művet, teszem azt, Kantot, és idővel az egész mű összezsugorodik, csupán Kant kis keletporosz feje marad, egy sötétség és köd borította csupa homály világ, mely végső soron éppolyan kiszolgáltatott, mint az összes többi, mondta, gondoltam.” – írja Thomas Bernhard *A menthetetlen* című regényében. De nemcsak „roppant művek” – legyen az Kant vagy épp akár Bernhard világa – zsugorodnak össze és lesznek éppoly kiszolgáltatottá, mint „az összes többi”, de minden valamelyest is hosszabb tanulmány vagy értekezés szerzőjét is a reménytelenség rokon érzései kell, hogy eltöltsék, ha rákényszerül, hogy munkáját többé vagy kevésbé „jól sikerült” – pláne tézisszerű – mondatokká tömörítse egy összefoglalás keretében; különösen, ha maga a kérdéses munka is szinte bejárhatatlan világok – legalább vázlatos – térképe kíván lenni. Elkerülhetetlen, hogy valahol minden könyv arról szóljon, amiről könyvek hosszú sora beszélt már korábban – s ha mindezt a jogelméletre vetítjük, eszünkbe juthat a Herbert Hart által is felidézett általános meggyőződés, „[...] amely szerint egy jogelméleti könyvből az ember elsősorban azt tudhatja meg, hogy más könyvek miről szólnak”–, s nehezen jelölheti meg ennél pontosabban önmaga tartalmát bármilyen szöveg, lévén mindegyik csak

további adalék egy már addig is teljes – ugyanakkor végtelen – szöveg univerzumhoz. Ha azt mondom, hogy a jelen értekezés „jog” és „irodalom” – jelentsenek bármit is e szavak – kapcsolatrendszeréről, illetve az ezekre vonatkozó jogtudományos kutatásokról, valamint ezek történetéről szól(t), akkor – „*én láttam párist és nem láttam semmit*” – még nem mondtam semmit.

Mindezek tudatában és ellenére. A jelen értekezés „jog” és „irodalom” – jelentsenek bármit is e szavak – kapcsolatrendszeréről, illetve az ezekre vonatkozó jogtudományos kutatásokról, valamint ezek történetéről szól(t). Pontosabban: mindezeknek – szükségszerűen – csak a töredékéről. S nem kizárólag azért töredékes a kép, mert a „jog és irodalom” néven ismeretes jogelméleti vizsgálódások létező anyaga – még ha nagyságát tekintve nem mérhető is Borges „bábeli könyvtárának” végtelenjéhez – emberi (kutatói) léptékkel gyakorlatilag áttekinthetetlenül hatalmas (hiába született meg 2000-ben a „katalógusok egyfajta katalógusa”, Christine A. Corcos kétkötetes bibliográfiája); hanem azért is, mert az elmúlt fél évszázad során a jogelméletben is szembesülnünk kellett nemcsak annak a tapasztalatával, hogy a definíciószerű meghatározások és a tartós konszenzusok kialakításának a kora végérvényesen lejárt, de azzal is, hogy valamennyi, a jogelmélet által is elbeszélte történet átfedésekkel, ismétlésekkel, kihagyásokkal és elhallgatásokkal terhes, és nincs omnipotens elbeszélő, aki akár csak az egyes történetek összes cselekményszálát képes lenne a kezében tartani. Azaz: láthattuk, hogy mennyi minden volt már „a jog” a juriszprudencia szerint, a végtelenségig sorolhatnánk mindazokat a megközelítéseket, amelyekkel a természetjogtanok és pozitívizmusok, politikai filozófiák és társadalomelméletek, jogtörténetek és utópiák, apológiák és kritikák, szociológiai és pszichológiai jogelméletek, formalizmusok és antiformalizmusok a jog jelenségvilága felé fordultak. S ha csak az egyes „irányzatokat”, „iskolákat” és azokat a „címkéket” vesszük szemügyre, amelyekkel általában a jogelméleti állítások egy adott halmazát és azok képviselőit szokták azonosítani, ismételten csak az álláspontok alig belátható diverzitására bukkanunk, ami egyrészt így már magát a megnevezést is problematikussá teheti, másrészt megszünteti annak lehetőségét, hogy saját álláspontunkat egy minden részletében tisztázott és egyértelműen azonosított *másik álláspont*hoz képest fogalmazzuk meg.

Láthattuk azt is, hogy a metateoretikus pozíció kijelölése, a jogelméleti beszéd lehetőség-feltételeinek tisztázása is olyan labirintusba vezet, amelyből nincs Ariadné-fonal, ami biztosan kijuttatna, s így nem marad más, mint annak a rögzítése, hogy az egymástól gyakran radikálisan eltérő jogfilozófiai leírások között „szinte ízlés vagy érték-elkötelezettség kérdése a választás” – és nemigen adódik más lehetőségünk sem, mint hogy saját választásunkat megpróbáljuk megfelelően igazolni. Ezek a felismerések viszont nemcsak annak megállapításához vezethetnek el bennünket – a tévedés túlságosan nagy kockázata nélkül –, hogy napjaink jogelméleti tudása sok szempontból erőteljesen *destabilizált* tudásnak tűnik, de a jogtudományi értekezések szerzőit is gyakran tanácstalanná tehetik.

II. AZ ALKALMAZOTT MÓDSZEREK

Az értekezés első fejezetének voltaképpen ez a tanácstalanság az igazi tárgya, ez rejtőzik mindazon – metateoretikus és/vagy módszertani – „előkérdések” tárgyalása mögött, amelyekről a fejezet explicit módon beszél, s amelyek – természetüknél fogva – talán megoldhatatlanok oly módon, ahogy azt az intézményesített modern tudomány végletekig hajszolt eredmény-centrikussága megkövetelné, de amelyekkel – legalább a problémafelvetés szintjén – mégis foglalkozni muszáj.

Általánosságban. Napjaink jogelméletének a részeként a „jog és humaniorák”, s ezen belül a „jog és irodalom” kutatások is kénytelenek osztozni – Guyora Binder és Robert Weisberg összefoglaló munkájának egyik fejezetcíméből kölcsönözve két kifejezést – a „lehetőségek” mellett annak „veszélyeiben” is. E „veszélyek” forrásaként leginkább olyan problémák azonosíthatóak, amelyek mára megkerülhetlenné váltak: (1.) a jogtudományi/jogelméleti gondolkodás számos, a mai napig adottként kezelt vagy csak többé-kevésbé reflektálatlanul hagyott előfeltevése igencsak nehezen védhető (hiszen a kortárs filozófia, irodalomelmélet, pszichológia, történetírás, tudományelmélet stb. részéről olyan, a jogtudomány számára is alapvető koncepciókat értek komoly kihívások, mint például a szabad akarattal rendelkező és racionális szubjektum, a szerző, a szándék, a szöveg, a jelentés identitása vagy épp a tudományosság kritériumai); (2.) az is egyre

erőteljesebb benyomásunk lehet, hogy a jogtudománynak a joganyag „racionális formálására” és/vagy az ítélkezési gyakorlat minőségének javítására vagy a (politikai) közösség ezirányú diszkurzív praxisainak a befolyásolására irányuló törekvései korántsem olyan sikeresek, mint azt szerzőik szeretnék. Mindennek következtében a jogelmélet szövegét tovább író koncepcióknak újra és újra neki kell futniuk olyan metateoretikus kérdéseknek, amelyek megválaszolása nemegyszer messze a jogelmélet hatókörén kívül (is) esik. *Csak néhány példa.* Mit nevezünk juriszprudenciának? Mi tartozik a jogtudomány érvényes kánonjához? Mi számít *mainstream* és mi ún. *outsider* megközelítésnek? Melyek azok a követelmények, amelyeket minden teóriának ki kell elégítenie? Milyen mércék szerint értékelhetőek a teoretikus teljesítmények? Melyek a jogtudományi/jogelméleti tevékenység lehetőségfeltételei, s mi az értelme, célja, funkciója? Továbbá (a „jog és irodalom” specifikus problémáit illetően): hogyan lehetséges interdiszciplináris kutatásokat folytatni? Hogyan lehetne meghatározni – és eldönteni –, hogy a „jog” „irodalom”-e vagy „narratíva”, vagy mennyiben állja meg a helyét Pierre Schlag – közvetlenül James Boyd White törekvéseire utaló – cinikus megjegyzése, amely szerint „[...] a kísérlet, hogy az amerikai jogot egyfajta irodalomként értelmezzük, kissé olyan, mintha a szovjet kommunizmust a szocialista realizmus támogatására szerveződött mozgalomnak tekintenénk”? További kérdések merülnek fel akkor is, ha a modern „jog és irodalom” vizsgálódásokat a jogelmélet *történetének* a részeként szemléljük. Elbeszélhető-e a jogtudomány története „objektív” módon vagy az maga is – szépirodalmi jellegű – verbális fikció? Létezik-e igaz történet? Hány? Kivé?

Konkrétabban. A fenti s azokkal rokon problémák mindegyike önálló értekezést is igényelhetne. Valamennyi számbavétele egyetlen értekezés keretében nyilvánvalóan lehetetlen vállalkozás, így a fejezet által tárgyalandó kérdések körét radikálisan szűkíteni kellett. Az első fejezet végül is az alábbi kérdésekre tér ki, s a következő módon.

(1.) *A jogelméleti teljesítmények értékelésének kérdései.* Ha semmi másra, mint csak a dolgozatom közvetett tárgyát képező kortárs amerikai – értsd: Egyesült Államok-beli – jogelmélet elmúlt két évtizedének ezirányú vitáira tekintünk, láthatjuk, hogy a jogelméleti teljesítmények megítélésének mércéi minden korábbinál

problematicusabbaknak tűnnek. S ez az elbizonytalanodás korántsem csak azokat a jogelméleti kezdeményezéseket érinti, amelyek a jogtudomány autonóm diszciplínaként való művelésének határait kezdték el feszegetni és lépték azokat át inter- vagy transzdiszciplináris megközelítéseként (nem is beszélve azokról, amelyek anti-diszciplinárisként tételezték önmagukat) vagy azokat, amelyek a hagyományos érvelő beszéd helyett vagy azzal kombinálva egyéb megszólalásmódokat próbáltak meghonosítani a jogelméleti diskurzusban – mint például a narratív juriszprudencia kísérletei –, hanem azokat is, amelyeket leginkább „*mainstream*” jogelméletként szokás azonosítani. (Miközben persze az is egyre bizonytalanabb, hogy mi számít „*mainstream*”-nek.)

(2.) *Irodalom és/vagy narratíva.* A „jog és irodalom” néven ismeretes kutatások előfeltevése mindig is az volt, hogy határozottan van valami – és nem csak az érzés –, amit az irodalom tanulmányozása nyújthat a jogászok számára, ugyanakkor a kezdetektől fogva kérdésként merült fel az, hogy az irodalom vagy az irodalmiság milyen vonatkozásban lehet „valóban” érdekes a „joggal” összefüggésben? Vajon a primér irodalmi szövegek abban az értelemben és minőségükben fontosak-e a jogtudomány számára, hogy esztétikai értéket képviselő művészeti alkotásokként vonják magukra a figyelmünket, és mint ilyenek lehetnek képesek legjobb esetben a rilkei „*Változtasd meg éltedet!*” imperatívusz jegyében ténylegesen formálni vagy felülírni bizonyos a „joggal”, jogászokkal, jogszolgáltatással kapcsolatos meggyőződéseinket, előítéleteinket, helyzetértékelésünket, nézőpontunkat (különös tekintettel ezek morális aspektusaira)? Vagy akkor lehet-e az „irodalommal” való foglalatosság termékeny a jogászok számára, ha az irodalminak nevezett szövegekre mint narratív struktúrákra, mint a nyelvi működés egy sajátos módusára tekintünk, és más – nem-irodalmi – narratívákhoz képest legfeljebb annyiban tulajdonítunk ezeknek különös jelentőséget, amennyiben a történetmondás legjobb példáival szolgálnak?

(3.) *A történeti elbeszélések problémája.* Érdeklődésem elsősorban nem elmélettörténeti természetű, azaz nem volt célom az amerikai jogelméleti hagyomány(ok)nak egy átfogó keretbe illesztett, a lehetőség szerinti legrészletesebb feldolgozása. Sokkal inkább foglalkoztat a kortárs (amerikai) jogelmélet – s ezen

belül is a „jog és irodalom” néven ismeretes kutatások – helyzete, állapota, mondandója, lehetőségei, korlátai. Ezeknek a vizsgálata során jutottam el azonban annak a kérdéséhez és vizsgálatához, hogy bármi legyen is az, amit „jelen helyzetnek” vagy „állapotnak” nevezünk, hogyan alakult ki, milyen tényezők befolyásolták „a történet” formálódását, s mindezekhez a kortárs szerzők hogyan viszonyulnak, illetve e viszonyból milyen következtetések olvashatóak ki napjaink jogelméletének feladatára, lehetőségeire s időnként a jövőjére vonatkozóan.

(4.) *Az interdiszciplinaritás kérdései.* A „jog és irodalom” kutatások az ún. „interdiszciplináris” megközelítések részét képezik, amelyek az „autonóm jog(tudomány)” sajátos fogalmi készletéhez, elemzési eljárásaihoz képest olyan, eredendően külsődleges – s gyakran irrelevánsnak tekintett – tudományterületek, tudásformák fogalmait, anyagát, metódusait, meglátásait próbálják meg hasznosítani, amelyek maguk is igen sokszínűek ezek mindegyikét illetően. Így szinte automatikusan merül fel a kérdés, hogy miként lehetséges egyáltalán efféle kutatásokat folytatni, azaz elkerülhetetlennek tűnik, hogy a „jog és irodalom” vizsgálatokat megpróbáljuk az interdiszciplinaritás kontextusában tárgyalni, s hogy számot vessünk ennek problémáival, korlátaival, veszélyeivel is. E kérdéseket, illetve azt, ahogy ezek a „jog és irodalom” kutatások kapcsán jelentkeznek, önállóan is fontosnak gondolnám tárgyalni, mivel azonban ez ismételten meghaladná a jelen értekezés kereteit, az interdiszciplinaritás problématikáját olyan módon kíséreltem meg szóba hozni, ahogy az áttételesen a jog gazdasági elmélete és a „jog és irodalom” kutatások között, közvetlenül pedig a Richard Posner és Robin West Kafka-értelmezései között kirobbant vitában, illetve a narratív juriszprudencia kísérletei kapcsán keletkezett polémiákban megmutatkozott. (Ezzel viszont e kérdések vizsgálata jelentős mértékben a dolgozat III. és IV. fejezetének anyagává vált.)

(5.) *Egyéb kérdések.* Mivel a „jog és irodalom” irányzat – és különösen az annak leágazásaként számon tartott „narratív juriszprudencia” vagy más elnevezéssel „jogi történetmondás” (*legal storytelling*) – kísérletei a hagyományos jogelméleti beszéd-től több ponton eltérő nézőpontokat és beszédmódokat jelenítenek meg, ezek kapcsán óhatatlanul felmerülnek a jogelméleti tevékenység lehetőségeire, korlátaira,

céljára, funkciójára, szerepére, s általában véve e tevékenység – legalább saját magunk számára tisztázandó – értelmére vonatkozó kérdések. Ezeket pedig olyan módon tárgyalja az értekezés, ahogy azok a kortárs amerikai jogelmélet ezirányú vitáiban feltáruznak, míg saját vonatkozó elképzeléseimet ezekhez fűzött kommentárok formájában próbáltam meg kifejteni, anélkül azonban, hogy e megjegyzések akárcsak megkísérelték volna egy koherens és következetesen végigvitt metateoretikus pozíció kirajzolását.

III. A KUTATÁS EREDMÉNYEI

Az értekezés második fejezete történeti rekonstrukcióként egy olyan jelenség vizsgálatára koncentrál, amely sok szempontból – mindenek előtt a jogászképzésre és a jogász tevékenységre vonatkozó eszmények tekintetében – előzménye napjaink „jog és irodalom” kutatásainak. A modern amerikai jogelmélet történetének konvencionális elbeszélése szerint annak szimbolikus kezdőpontja 1870. S bár ez az elbeszélés nyilvánvalóan megalapozottnak tekinthető és a kortárs jogelméleti megközelítések sem igen keresnek kánonalapító szerzőket a Langdell és Holmes tevékenységét megelőző időkből – e történet mégis több fontosnak tűnő dologról megfeledkezni látszik. Többek között arról – s a jelen írás szempontjából ennek van különösebb jelentősége –, hogy körülbelül a XVIII. század utolsó harmadának és a XIX. század első felének Amerikájában létezett a jog(ász)i gondolkodásmódnak és tevékenységnek egy olyan – természetesen szintén nem előzmények nélküli – hagyománya, amelyet Robert A. Ferguson kifejezésével a jog és az irodalom sajátos „konfigurációjaként” határozhatunk meg.

Legáltalánosabban szólva olyan, eredetében az antikvitás kultúrájáig visszavezethető hagyományról – egyszerre helyzetről és eszményről – beszélhetünk, amelyben „jog” és „irodalom” még nem egymástól – rossz esetben merev – akadémiai diszciplináris határokkal (is) elválasztott, önálló és professzionális diskurzus-formákként lépnek elénk, hanem olyan interdependens praxisokként, amelyek egymással szétbogozhatatlanul összefonódva egyenrangú szerephez jutnak a

korai köztársaság fiatal Amerikája formálódó „normatív univerzumának” – a cover-i értelemben vett „*nomos*”-nak – és önálló nemzeti identitásának a meghatározásában.

Robert Cover a jognak és a narratívának a legelemibb szinten is megnyilvánuló kölcsönös függőségére mutat rá. „A jog intézményeinek vagy előírásainak semmilyen készlete sem létezhet azoktól a narratíváktól függetlenül, amelyek meghatározzák és jelentéssel töltik meg. Mert minden alkotmányhoz tartozik egy eposz, és minden tizparancsolathoz egy szentírás. Amint azoknak az elbeszéléseknek a kontextusában értjük meg a jogot, amelyek jelentéssel töltik meg, az már nem egyszerűen egy betartandó szabályrendszer, hanem egy világ, amelyben élünk. Ebben a normatív világban jog és narratíva szétválaszthatatlanul összefüggnek.”

Ebben az elméleti keretben egy-egy adott kultúra jogintézményei és normái valamint az ezeket megalapozó és legitimáló elbeszélések együttesen képezik a „*nomos*”-t – „a helyes és helytelen, a jogszerű és jogszerűtlen, az érvényes és érvénytelen világát” –, az ekként felfogott jog szerepe pedig a társadalmi lét formálásában nem más, mint hogy híd legyen „a valóság és annak egy elképzelt alternatívája között”.

Amikor a jog és irodalom e konfigurációjáról beszélünk, egy olyan korszak jelenségéről van szó, amelyben a jogászok Amerika intellektuális elitjeként – vagy Alexis de Tocqueville kifejezésével: „arisztokráciájaként” – saját „szakmájuk” művelésének határait átlépve egyszerre voltak éppúgy a kultúra, mint a politika „követei és mesterei”, egy születőben lévő nemzet „írástudói”. Felismerve, hogy a fiatal köztársaságnak szilárd kulturális háttérre van szüksége – mert máskülönben nem maradhat fenn –, ez az amerikai elit a köztársaság és a republikánus kultúra antik mintákat követő együttes építését egyetlen és egységes feladatának tekintette. Jog és kultúra közös teremtő formálásának igénye természetesen adódónak tűnik e heroikus vállalkozás keretein belül, ha figyelembe vesszük, hogy az *Alkotmány* által meghatározott irányban, s az angol „anyajogtól” lassan elszakadva születő, specifikusan amerikai jogrend genezisének arról a periódusáról van szó, amikor a létrehozandó intézmények, a megfogalmazandó elvek és szabályok oly alapvetők, hogy az általános kulturális értékekkel való kapcsolatuk még közvetlennek tekinthető.

Továbbá: ebben a keretben értelmezhető leginkább a maga teljességében a korabeli fellebbviteli bíróságok ítélezési stílusának a „fennkölt” és „általános” jellege – az amit Karl Llewellyn *grand style*-nak nevezett –, úgyszintén az is, hogy a perbeszéddek egyaránt és egyszerre tartalmaztak hivatkozásokat Blackstone, Cicero és Shakespeare műveire, valamint az is, hogy a tárgyalótermi szónoklatok önálló irodalmi műfajként is értékelhetőek e korszakban. Sőt, a jog és az irodalom ezen „együttállásának” háttére előtt válik láthatóvá, hogy miért tekinthettek olyan szerzők, mint például James Kent és Joseph Story nemcsak Blackstone *Kommentárjaira*, de saját és egymás jogtudományi értekezéseire is irodalmi művekként, egy olyan nemzeti literatúra keletkező korpuszának más művekkel egyenrangú darabjaiként, amelyben az irodalmi tevékenység, a különféle műfajok és az egyes alkotások egyazon módon a „tökéletes köztársaság” és Amerika kollektív identitása megteremtésének a szolgálatában álltak. Ez a törekvés olyan fokú integratív erővel bírt, hogy a „jog” és az „irodalom” kapcsolatának természetére vonatkozó *kérdést* is igen nehéz értelmesen megfogalmazni a szóban forgó időszak néhány évtizedében, lévén, hogy a kor szerzőinek szemében e két „szövegtest” írása egyszerűen nem válik el élesen egymástól, a „költő” és a „jogalkotó” szerepe egyesül az új „világi pap”-ében – a „szépség” és a „hasznosság” mércéinek a fúziója jegyében.

A jog és az irodalom összefonódásának jelensége természetesen nemcsak a korai köztársaság Amerikájára jellemző: eltérő hangsúlyokkal és megnyilvánulási formákkal ugyan, de megfigyelhető a skót felvilágosodás és preromantika vagy a német romantika kultúrájában is és véleményem szerint azt sem volna túlzás állítani, hogy szintén hasonló a helyzet a magyar reformkor esetében.

A jog és az irodalom összefonódása tehát nem kizárólagosan amerikai sajátosság, s annak ellenére, hogy a társadalmi, politikai viszonyok különbségeitől, valamint az eltérő jogtörténeti fejlődéstől függően e jelenségnek mindig más és más – kultúraspecifikus – formáival találkozhatunk, a két diskurzus közötti kapcsolat számos helyen jóval szorosabbnak mutatkozik, mint ahogy azt akár napjainkban látjuk vagy akár ahogy azt feltételezzük a XIX. század első felének időszakáról. Le lehetne ugyan mindezt egyszerűsíteni azzal – és nem is teljesen alaptalanul –, hogy mind az irodalmi, mind a jogászai praxis esetében azok pre-professzionális

periódusairól beszélünk – s ily módon egy anakronisztikussá vált jelenséget vizsgálunk –, ám ezzel megfeledkeznénk a jog és a narratívák azon alapvető összefüggéseiről, amelyeket a modern normatív jogtudomány és jogelmélet több mint egy évszázadon keresztül, egészen a „jog és irodalom” néven ismeretes kutatások jelentkezéséig homályban tartott.

Az értekezés harmadik fejezete e vizsgálódásokat kívánja bemutatni, mintegy „működés közben” szemléltetve azokat. Tehát: az e körbe tartozó kutatói életművek és megállapítások átfogó – s így szükségszerűen vázlatos – ismertetése és értékelése helyett a „jog és irodalom” megközelítések saját kánonjának egyik legtöbbet elemzett szerzője – Franz Kafka – írásainak a jogirodalmi recepciójára koncentrál. Az áttekinthetetlenül gazdag irodalomtudományi recepcióval párhuzamosan az elmúlt húsz évben a jogtudomány/jogelmélet is számos irányból közelített Kafka „jogi tematikájú” írásaihoz. (Korántsem csak jogelméleti/jogfilozófiai megközelítésekről van szó, a tételes jogtudományok részéről is megindult az életmű „gyarmatosítása”. E tanulmányok között egyaránt találhatunk a büntetőjog, a közigazgatási jog, a munkajog és a családi jog tudományai köréből származó elemzéseket, de olyan kérdések vizsgálatai is felbukkannak, mint például az adatvédelem vagy a magánjogi eljárás egyes problémái.) Az egyre gyarapodó másodlagos irodalom e kísérletei leggyakrabban a következő lehetséges olvasatokra tesznek javaslatokat: 1. a jogtörténeti perspektíva szempontjainak mozgósítása bukkan fel azon értelmezésekben, amelyek vagy a korabeli Osztrák–Magyar Monarchia „krónikásaként” láttatják az író, vagy a náci és a szovjet totalitárius jogrendszerek „eljövetelére” vonatkozó próféciaikat olvasnak ki a szerző egyes műveiből; 2. a pszichoanalízis irodalma felől érkező interpretációk a modern jogrendszerek/igazságszolgáltatások keretei között (is) megjelenő elidegenedés, irracionalitás és emberi szenvedés ábrázolásaiként olvassák Kafka szövegeit; 3. e szövegeknek a posztmodernre jellemző „újírásaként” értékelhetőek azok a megközelítések, amelyek a liberális joguralom eszményének demisztifikálására mutatnak rá; 4. többek számára a „kafkai” fogalma termékenyen igénybe vehetőnek tűnik a modern nyugati típusú bürokratikus társadalom és annak hiper-racionalizációja jogi aspektusainak az elemzése során (ide értve akár e fogalom

operacionalizálását az angol-amerikai fellebbviteli bíróságok részéről is); 5. a kisebbségi tudatosság jogelméleteinek a képviselői nemegyszer Kafka műveit „használják fel” az *establishment*-en (s így végső soron a jogrendszeren) „kívül állók” nézőpontjának a megfogalmazásához; 6. s végül: önálló kategóriába sorolhatóak azon tanulmányok is, amelyek a karkai szövegvilág egyes darabjainak a jogi oktatásban történő felhasználhatóságát vizsgálják.

A dolgozat e másodlagos irodalomból három reprezentatívnak tekinthető olvasatot emel ki, amelyek eltérő irányokból közelítenek Kafka „jogi tárgyú” regényeihez és elbeszéléseihez. Az első Richard Posneré, aki a jog gazdasági elméletének képviselőjeként – s egyben a jog és irodalom irányzat „bosszúálló angyalaként” – azt próbálja meg igazolni, hogy a jognak és az irodalomnak alig van érdemi közük egymáshoz, s így Kafka írásai sem szolgálhatnak semmilyen igazán hasznosítható mondandóval a jogtudomány és a jogászok számára. Posneréhoz szorosan kapcsolódik Robin West – sokak szemében túlzottan ideologikus és átpolitizált, s ezáltal a jog „humanista” kritikájának legveszélyesebb tendenciáit megjelenítő – Kafka-olvasata, ami éppen a jog gazdasági elmélete morális igazolásának a lehetőségét vonja kétségbe, Kafka írásaiból merített példák segítségével. (A vita központi kérdésére, miszerint a piaci és a nem-piaci tranzakciók konszenzuális jellege valóban szolgálhat-e a modern társadalmak jogrendszerének legitimációs alapjaként – ahogy az a posneri elgondolásból következik –, itt nem áll módunkban kitérni; ami érdekes, az kizárólag a Kafka-művek relevanciája a kérdés tekintetében.) A fejezet befejező része pedig Theodor Ziolkowski interpretációjával foglalkozik, ami a XIX-XX. század fordulójának osztrák büntetőjogi reformvitái kontextusába helyezi Kafka *A per* című regényét, megkísérelve kibontani annak egészen konkrét jogi-jogtudományi vonatkozásait, mindazon utalásokat és kritikát, amelyek egy korszerűtlen jogrendszerre és annak krízishelyzetére vonatkoznak.

Az értekezés negyedik fejezete pedig olyan kortárs jogelméleti megközelítésekről – illetve elsősorban ezek metodológiájáról – kíván számot adni, amelyek összefoglaló néven *narratív jurisprudenciaként* vagy más elnevezéssel *jogi történetmondásként* váltak ismeretessé s az amerikai jogelmélet elmúlt két évtizedének talán legtöbb vitát kiváltó kísérleteivé, s amelyeket általában a „jog és

irodalom” kutatások egyik termékeny leágazásaként szokás nyilván tartani. A narratívák jelentőségét az emberi kultúra és tudás tekintetében nem lehet túlbecsülni. Nem véletlen, hogy a „narratíva”, „narráció”, „narrálni” stb. szavak végső etimológiai gyökere a szanszkrit „*gna*”, azaz „tudni” szóban található. Teremtéstörténetektől és mítoszoktól kezdve legendákon és meséken át egészen a hétköznapi élet történeteig és anekdotáiig sorolhatnánk a történetmondás azon eljárásait és produktumait, amelyek tárházát képezik mindazon ismereteknek, amelyeket az ember narratív formákban és azok révén önmagáról és arról a világról tudhat, amelynek maga is része.

A jog jelenségvilága (szép)irodalmi mozzanatainak valamint a narratívák szerepének és a narráció tevékenységének a jogelméleti tematizálása viszonylag sokáig váratott magára, s számottevő irodalma csak az elmúlt két és fél évtizedben keletkezett, azaz jóval a jogelmélet ún. „interdiszciplináris fordulatának” bekövetkezése után. Az ugyanebben az időszakban megélénkült magyar jogfilozófiai diskurzus pedig – annak ellenére, hogy a jog nyelviségének a tapasztalatát több vonatkozásban is vizsgálja – a jog irodalmi, narratív megközelítéseiről, az ezek által nyújtott szempontokról, s általában a narrativitás/elbeszélés/történetmondás problémaköréről csak érintőlegesen látszik tudomást venni. A fentiek fényében tartottam szükségesnek, hogy a kényszerű lemaradást behozni, s így újabb és újabb tematikákkal szembenézni kényszerülő tudományok „teoretikus importja” jegyében legyen egy olyan többé-kevésbé átfogó vázlat, amely minimálisan a figyelemfelkeltés szándékával bemutatja, hogy a narratívák és a narráció tevékenysége milyen összefüggésekben jelennek meg a kortárs amerikai jogirodalomban.

A narrativitás jogelméleti tematizálásának a kontinentális jogfilozófiai hagyományba ágyazódó változataitól jelentős mértékben elkülönülnek azok a törekvések, amelyek az Egyesült Államokban születtek meg. Az előbbieket az elbeszélő szemléletmódot – legáltalánosabban szólva – az emberi megismerés és a kommunikáció narratív természetének premisszájából kiindulva érvényesítik a jogi folyamatok analízisének valamennyi pontján, felhasználva ennek során mindazokat a meglátásokat, amelyeket a narratívumokra és a narráció tevékenységére vonatkozóan a filozófia, az etika, az irodalomelmélet, a historiográfia, a pszichológia és általában a

kognitív tudományok tettek. Az amerikai megközelítések számára viszont az elbeszélések sokkal inkább mint a történelem által „elhallgattatott” kisebbségek hangjának megszólaltatása, mint a hagyományosan marginalizált (kirekesztett), elnyomott társadalmi csoportok szempontjainak kifejezésre juttatása és érdekeik érvényesítése válik érdekessé. (Ez a fajta megkülönböztetés nem egészen szerencsés, mert azt látszik sugallni, hogy az amerikai és a kontinentális jogfilozófia mind tematikáját, mind metodológiáját tekintve élesen elválnak egymástól. Ez nyilván nem igaz, átfedések sokszorosán kimutathatóak, ugyanakkor a narratíva fogalmának központi tétele az esetek javarészában számottevően különbözik, s így – legalábbis felületes distinkcióként – elfogadhatónak tartok egy efféle elhatárolást is.) Azaz: e periódus amerikai jogelméletében a kontinentális hagyományokhoz képest – nem véletlenül, hisz gyakran éppen azzal szemben – a narratívák kérdésének ideológiai-politikai aspektusai kapnak erőteljesebb megvilágítást, jelentős részben még akkor is, ha nem a jogelméleti beszéd közvetlen tartalmáról van szó, hanem azon esetekről, amikor a narratívák az önmagát objektív tudományként megalapozni kívánó jogelmélet diszkurzív nyelvhasználatának metodológiai alternatíváiként jelennek meg. S ez utóbbiak azok, amelyekre a jelen értekezés negyedik fejezetének figyelme elsősorban irányul, azaz mindazon kísérletekre, amelyek révén a narratív jurisprudentia képviselői olyan új kifejezésmódot próbáltak meghonosítani a jogtudományban, amelynek lényege legrövidebben az irodalmi forma felé való fordulásként ragadható meg. A tradicionális jogelméletben nem egyszer szerepet kaptak már fiktív elemek, gondoljunk akár Holmes „rossz emberére”, Dworkin „herkulesi” bírójára vagy Fuller „barlangkutatóira”, ám ezekben az esetekben a fiktív mozzanatok anélkül váltak a teoretikus reflexió részévé, hogy a tudományosság konvencionális mércéit bármi módon megkísérelték volna „felülírni”. A „jog és irodalom” mozgalom kutatásai nyomán pedig a ’80-as évek végére már általánosan elfogadottá vált – minden kritika ellenére –, hogy mind primer irodalmi szövegeknek (a „nyugati” irodalom kanonikus és nem-kanonikus műveinek, a görög drámairodalomnak, az irodalmi sagáknak, Shakespeare, Dickens, Melville, Dosztojevszkij, Kafka, Camus és mások műveinek egyaránt) lehet érdemi mondanivalójuk a jogra vonatkozóan, mind az irodalom tudománya – különösen az

irodalmi szövegek értelmezési metódusainak elméletei révén – szolgálhat hasznosítható belátásokkal a jog szövegeinek értelmezése, bírói döntések elemzése, adott esetben konkrét dogmatikai kérdések vagy akár a jogi oktatás problémáinak tárgyalására vonatkozóan is.

A feminista jogelmélet képviselői és a faji tudatosság jogelméletének hívei egy lépéssel tovább kívántak menni, amennyiben írásaik már nem irodalmi szövegekből származtatott vagy azokra vonatkozó állításokat mozgósítanak, hanem *azokhoz* kezdenek el *hasonlítani*, osztozni a verbális fikcióknak azokban a jellegzetességeiben, amelyeket szépirodalmi formákra szokás jellemzőnek tartani – és nemcsak *mások*nak, az „ők” kategóriájába tartozóknak a jogtudományban eddig el nem mesélt történetei jelennek meg, de a tanulmány szerzők egyes szám első személyű, személyes tapasztalataikat, élményeiket, érzéseiket és jogelméleti mondanivalójukat egybefonó elbeszélései (amelyek általában nem fiktívek, bár vannak nyilvánvaló ellenpéldák), metatörténetei, naplójegyzetei és dialógusai is.

A hagyományos jogtudományi-jogelméleti diskurzus szempontjából mindez merőben szokatlannak bizonyult, s hatalmas vitákat kavart az amerikai jogtudományban. Ezekről a vitákról számol be tehát az értekezés negyedik fejezete, hogy eljusson ahhoz az általános következtetéshez, amit – számomra – talán Paul Ricoeur fogalmazott meg a legpontosabban: „A diskurzusban rejlő erőszak annak állításában rejlik, hogy a diskurzus lehetséges módozatainak egyike a beszéd egész birodalmát kimeríti. Az erőszakmentesség a diskurzusban annyit tesz, mint teret engedni a nyelvek pluralitásának és változatosságának [...]. Tekintettel lenni a sokszínűsége, a változatosságra és a nyelvek hierarchiájára – ez az egyetlen út, amelyen az ember az értelmes jelentés felé haladhat.”

AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBŐL KÉSZÜLT PUBLIKÁCIÓK:

1. Attitűdvizsgálatok az amerikai joghallgatók körében
Társszerző: Badó Attila
Megjelenés helye: Jogelméleti Szemle 2000/2. sz.
Terjedelem: 1 ív

2. Szerény javaslat avagy a Hibbits-vita
Megjelenés helye: Jogelméleti Szemle 2001/2. sz.
Terjedelem: 3 ív

3. Néhány eljárás: Kafka-olvasatok a jogirodalomban
Megjelenés helye: Jogelméleti Szemle 2001/3. sz.
Terjedelem: 2,5 ív

4. Narratív tematika a kortárs amerikai jogelméletben
Megjelenés helye: Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica,
Tomus LXIII., Fasc. 15., Szeged, 2003.
Terjedelem: 2,5 ív

5. Az amerikai jogelmélet és intézményrendszerének kapcsolata
Megjelenés helye: Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica,
Tomus LXVI., Fasc. 15., Szeged, 2004.
Terjedelem: 3 ív

6. Jog és irodalom: az előkérdések tárgyalása
Megjelenés helye: Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica,
Tomus LXVII., Fasc. 15., Szeged, 2005.
Terjedelem: 3 ív

7. Jog és irodalom az antebelleum korszak Amerikájában (1. rész)

Megjelenés helye: Jogelméleti Szemle 2005/4. sz.

Terjedelem: 4 ív

8. Jog és irodalom: kezdetek és eszmények (*kézirat, közlésre elfogadva*)

Megjelenés várható helye: Kontroll, „Jog és irodalom”- szimpózium különszám

Terjedelem: 1ív

9. Tiszta beszéd? Avagy az amerikai jogelmélet kistükre (*kézirat, közlésre elfogadva*)

Megjelenés várható helye: Jogelmélet és önreflexió (*munkacím*) (szerk.: Nagy Tamás és Nagy Zsolt)

Terjedelem: 2 ív

10. „A per” mint burleszk avagy releváns kontextus-e az Osztrák-Magyar büntetőjog? (*kézirat, közlésre elfogadva*)

Megjelenés várható helye: Jog és kultúra (*munkacím*) (szerk.: Mezey Barna)

Terjedelem: 1 ív

LAW AND LITERATURE

I. PREMISES AND GOALS OF THE RESEARCH

“We have nothing extraordinary to say.”

Lajos Kassák

“Our great poets and philosophers can be summed up in into one well-phrased sentence. The truth is that often we can only remember a philosophical tone and nothing else. We study an immense work such as Kant and soon the entire work shrinks and remains only the little Eastern Prussian head of Kant, a dark and foggy mysterious world which is just defenceless as any other.” These are the words of Thomas Bernhard in *The Loser*. However not only great works such as Kant or the world of Bernhard shrink and become defenceless, but the author of every longish study or thesis is imbued by emotions similar to hopelessness when forced to give a summary of his work relying on better or worse sentences. The summary is especially difficult when the study or thesis aims to be a schematic map of almost undiscoverable worlds. It is inevitable that every book tells us what long lists of books have already told us. If we project this to legal theory, we may recall the general conviction of Herbert Hart which says that first of all, one can learn from a legal theory book what other books are about. No better or more precise definition for the content of any book; all of them are just additions to an already complete infinite text universe. If I say that this study is about the network of law and literature, whatever these two expressions define, about the research referring to these networks, and their history, then – „*i have seen paris and I have seen nothing*” – I have said nothing yet..

With these thoughts in mind and in spite of them. This study is about the network of law and literature, whatever these two expressions define, about the research referring to these networks, and their history. Or better to say, the study has been about these issues. To be exact, by necessity, it has only been about a portion of

these issues. The picture is fragmented, first of all, because the existing material for legal theory research is immeasurable by the pace of a researcher, though the material is far from The Library of Babel of Borges. The two volumes bibliography catalogue by Christine A. Corcos composed in 2000 is not much help either. Secondly, in the last fifty years, in legal theory we not only had to face that the age of definitions and the forming of long-lasting consensuses are finally over, but also that every story recounted by legal theory is pregnant (and burdened) with overlaps, repetitions, omissions and concealment. There is not one omnipotent storyteller who can hold all the lines of even the individual stories. Namely, we could see how many different versions of law have been provided by jurisprudence. The various approaches to law range from the science of the nature of law, positivism, political philosophy, social theory, legal histories and utopias, apologies and criticism, legal theories of psychology and sociology, formalisms and anti-formalisms. If we study a certain trend or school, or if we examine the labels which are generally used to identify a set of legal theory claims and their representatives, we can again discover the diverse and hardly comprehensible standpoints which could make the process of defining problematic and rules out the option to formulate our standpoint by comparing it to another clearly identified position. We could also see that defining a meta-theoretic position, the clarifying of the possible conditions of legal theory leads us to a labyrinth with no Ariadne's thread to lead us out. We have no alternative, but to state that among the sometimes radically different legal theories the choice depends on taste or value judgement, and we have no option, but to justify our choice properly. Becoming aware of this fact, we can not only say, without the risk of making a mistake, that the knowledge of contemporary legal theory seems in many ways unstable, but also that the authors of legal studies are often made puzzled.

II. RESEARCH METHODOLOGY

The first chapter focuses on this puzzlement. This issue is discussed openly when elaborating on the questions raised in the chapter. The questions might seem unsolvable according to the concepts of the institutionalized and extremely goal-oriented modern science, but it is still demanded to deal with these questions, at least as a problematic matter.

In general. As part of the current legal theory, law and arts and within that law and literature, to borrow these two expressions from the title of a chapter in their summing up by Binder and Weisberg, share not only the possibilities, but the dangers as well. The sources of these dangers are those problems which have become unavoidable by now. These problems are as follows:

1. It is difficult to defend several of the given and more or less unconsidered legal theoretical and jurisprudential assumptions for the reason that from the side of contemporary philosophy, literary theory, psychology, historiography, science theory etc, there have been serious challenges to the basic concepts relied on by legal science. Such are the rational and free-willed subject, author, determination, text, the identity of meaning or the criteria of being scientific.

2. We can also have the ever stronger impression that the intentions of legal science to influence the rational shaping of legal material, the improvement of the excellence of judgement practice, or the related discursive praxis of a political community are not as successful as their authors wish them to be. As a result of this, the concepts that aim to write the text of legal theory any further, have to again and again make an attempt to answer those meta-theoretical questions where the answer lies far from the frame of legal theory and other subjects. A few examples:

- What do we call jurisprudence?
- What belongs to the valid canon of legal theory?

- What is considered to be a mainstream or an outsider approach?
- What are those conditions that must be met by all theories?
- On what scale can theoretic performances be measured?
- What are the conditions for the possibility of legal theory / jurisprudence, what are its meanings, aims and functions?

Furthermore, focusing on the specific problems of law and literature:

- How is it possible to conduct interdisciplinary studies?
- How can it be defined or decided whether law is literature or narration? Does the cynical remark of Pierre Schlag referring to the efforts of James Boyd White have grounds, where Schlag claims that an attempt to understand American law as a kind of literature is a bit like regarding Soviet communism as a movement that was organised to support socialist realism.

Further questions come to light if we regard modern law and literature studies as part of the history of legal theory studies.

- Can the story of legal theory be recounted in an objective way or is it only literary verbal fiction?
- Is there an authentic story?
- How many?
- Whose?

To be more specific. The above-mentioned and their related subjects would require independent studies. To consider all of them within one essay is obviously an impossible task therefore the extent of the topics of the chapter had to be radically limited. In the first chapter, the following points are discussed in the following way:

1. *Questions related to the evaluation of legal theory performance.* If we only take into account the indirect subject of my study that is contemporary legal

theory, i.e. found in the United States and the debates within that concerning the question, we can see that the scale for measuring legal theory performance has become exceptionally problematic. To begin with, this ambiguity reflects on those legal theory initiatives which have begun to push the boundaries of legal theory as an autonomous discipline and crossed these boundaries with an inter- or transdisciplinary approach, including those which classified themselves as anti-disciplinary, or those which have made an attempt in legal theory discourse to establish other utterances instead of the conventional reasoning or utterances combined with it such as narrative jurisprudence. Also, the ambiguity reflects on what is usually identified as mainstream legal theory while it has become doubtful what can really belong to the mainstream.

2. *Literature and/or narration.* The assumption of studies regarding law and literature has always been that there is definitely something, besides the feeling, that the study of literature can be beneficial for the jurists. On the other hand, it has also been a question from the beginning that in what way can literature really be interesting in connection with law? Are the prime texts important to legal science in the sense and quality that these texts represent aesthetic and artistic values? As such, can they stand as the “Change your life” imperative of Rilke, and really shape or overwrite our concepts, preconceptions, point-of-views, and reading of law, jurists and legal services, especially from a moral aspect? Is engaging in literary texts important to jurists when we consider literary texts as narrative structures, as particular styles of language function? In this case, might their unusual importance lie in being the best examples of storytelling compared to non-literary works?
3. *The problem of historical relating.* In the first place, I do not approach my research from a theoretical history angle, i.e. it was not my aim to provide a detailed study of American legal theory traditions in a comprehensive frame. I am far more interested in the contemporary, American, legal theory in its present position, state, content, opportunities and limits and within that law and literature studies. By analysing the above-mentioned issues, I have found to

examine the present situation, how it was shaped, what factors influenced its story, how contemporary authors affected it, and what conclusions follow regarding the current problems, opportunities and future of legal theory.

4. *Interdisciplinary questions.* Law and literature studies are part of an interdisciplinary approach which compared to the unique concepts and analytical methods of autonomous legal science make an attempt to make use of external disciplines, knowledge, concepts, methods, and views. These could be quite wide-ranging in themselves. This fact raises the question of how it is possible to conduct such studies, and it is unavoidable to do the examination in an interdisciplinary context, and to contemplate on its problems, limits and dangers. I think that it is essential to discuss these issues separately and the fact that they are raised during the study of law and literature. On the other hand, such discussion would exceed the limits of this thesis. Thus, my attempt to consider interdisciplinarity has been to illustrate it in the conflict between the studies of the economic theory of law and law and literature, as it had been in the debate between Richard Posner and Robin West relating to the interpretations of Kafka. Furthermore, as it had been indicated in the discussions during the experiments of narrative jurisprudence. The investigation of these matters has become the material for chapter three and four.
5. *Further questions.* Since the discipline of law and literature, and especially its branch narrative jurisprudence or legal storytelling, contain views and expressions which are different from the conventional legal theory speech, questions are raised in connection with the possibilities, limits, aims, functions, roles, and meaning of legal theory practice. We should clarify these questions at least to ourselves. These issues are opened up during the discussion of contemporary American legal theory, while I have made an attempt to reveal my relevant opinions as comments on these discussions. These comments have not tried to outline a coherent and consistent meta-theoretical position.

III. THE RESULTS OF THE RESEARCH

The second chapter of the thesis serves as a historical reconstruction to examine an issue which is a forerunner of the contemporary law and literature studies. According to the recounting conventions, the starting point of modern American legal theory is 1870. Although this recounting seems founded and the current approaches to legal theory do not try to search for canon establishing authors before the times of Langdell and Holmes, it can be stated that this story forgets several significant things. Among others, with importance from the aspect of this essay, that in America around the 18th century, and the first half of the 19th century, there was such a legal way of thinking and acting which could be identified by the expression of Robert A. Ferguson as a distinctive configuration of law and literature. This tradition was obviously not without precedent. Generally speaking, the tradition goes back to the culture of antiquity where, speaking about place and ideal, law and literature are not distant, rigidly separated by the boundaries of academic disciplines and appearing as individual professional discourses, but have roles in the early republic of America as interdependent praxis. In this way, the configuration helped to define the normative universe, the *nomos* according to Cover, and the independent national identity of the young America.

Robert Cover points to the mutual interdependence of law and narration existing on the most basic level. Cover says that the resources of legal institutes or formulas cannot exist independently of those narratives which define them and fill them with meaning. Cover goes on to say that with every constitution comes an epos and with every Ten Commandments comes a holy scripture. When we understand law in the context of those narrations which give its meaning, law is no longer a set of rules to abide by, but a world we live in. In this normative world, law and narration are intertwined.

Cover adds that in this theoretical frame, *nomos*, the world of right or wrong, legal or illegal, valid or invalid, is formed by the legal institutes and norms of a given culture and by those narratives that establish and legitimise these narratives. If law is

recognised in such a way, it can shape social existence by acting as a bridge between reality and the alternatives of reality.

Cover also claims that when we contemplate such configuration of law and literature, we reflect on a phenomenon in a period when jurists represented the intellectual elite of America, or to use the expression of Alexis de Tocqueville, jurists were the intellectual aristocracy of that world. They crossed the boundaries of their profession and become the masters and ambassadors of culture and politics; clerks of a would-be nation.

Realising that the young republic is in need of a strong cultural background to survive, the American elite, following patterns from antiquity, looked at the construction of the republic and the republican culture as a their sole and common duty. Considering this heroic deed, the necessity to merge law and culture in order to shape and create seems natural. We should also think about the fact that this period served as the genesis of the specifically American rule of law which was directed by the Constitution and broke away slowly from the English rule of law. In this era, the institutes, principles and rules to be established were so fundamental that their link with the general cultural values could be considered to be direct.

Furthermore, it is within this frame where the general and sublime judgement style, grand style according to Karl Llewellyn, of the superior courts in the given period could be principally understood. Also, we should see that the dialogues contain references to Blackstone, Cicero and Shakespeare and that in this era, the speeches made in the court rooms can be recognised as independent literary genres. Standing as background, the intertwined roles of law and literature reveal why authors such as James Kent and Joseph Story could look at the Commentaries of Blackstone and their own and each others jurisprudential studies, as literary works, and how these works could be seen as equals with other works which were parts of the newly established corpus of a national literature. In this literature, various genres and the distinct works served similarly the creation of the perfect republic, and the collective identity of America. This effort represented such immense integrative force that even the question referring to the nature of the connection between law and literature was difficult to form meaningfully in the specific period. For the authors of

the age, these scripts were not separated sharply as the poet, the beauty, and the law maker, the usefulness, were fused into one: the function of the new secular priest.

Clearly, this interconnectivity of law and literature is not exclusively characteristic of the early American republic, but with various tones and forms of expression, the phenomenon is present in The Scottish Enlightenment and pre-romanticism period as well as in the German Romanticism. As far as I am concerned, the case is similar in the Hungarian Reform period.

As illustrated, the interconnectivity of law and literature is not entirely an American phenomenon. Depending on the differences in social and political relationships and on the diverse development of legal history, we can meet culture specific representations of this phenomenon indicating that the link between the two discourses is far stronger than we see it today or as it has been assumed about the first half of the 19th century. All this could be simplified, not unfoundedly, by claiming that we study both literature and law in their pre-professional periods and thus we examine an anachronistic phenomenon. By simplifying, however, we would forget those basic correlations between law and narration which have been kept in the dark by modern normative jurisprudence and legal theory until the emergence of the studies known as law and literature.

The third chapter of the study aims to present these studies „in action”. Thus, instead of reviewing the works and statements of the researchers in the field and providing a schematic representation, the study focuses on the legal literal receptions of Franz Kafka who was the most studied author of the canon of the law and literature approach. Parallel with the unbelievably rich literary theory receptions, in the past twenty years, legal theory and jurisprudence have also approached from several angles the legal themes of Kafka. Legal theory and jurisprudence are far from being the only approaches. Offering various studies, these themes are also seized by penal, administrative, labour and family law. Furthermore, the themes raise issues of data protection and certain problems regarding the proceedings of civil law. Within the above-mentioned receptions, the following readings are the most probable ones:

1. Based on the perspectives of legal history, an interpretation illustrates Kafka as either the chronicler of The Austro-Hungarian Empire, or indicates that from some works of the author, prophecies referring to the forthcoming totalitarian Nazi and Soviet legal systems can be interpreted.
2. Interpretations based on the literature of psychoanalysis, comprehend the works of Kafka as examples to the extant human irrationality, alienation and suffering within the frames of modern legal systems and jurisdiction.
3. The reconstructing approach of postmodernism points at the demystification of the idealised liberal legal rule.
4. For most people, Kafka could be used prolifically to analyse the western style bureaucratic society and the legal aspects of its hyper rationalisation including its operation at the English and American superior courts.
5. Representatives of the legal theory of minority consciousness use Kafka to express the viewpoints of those who stand outside the establishment of legal systems.
6. Finally, in a separate category, we find those studies that look at the works of Kafka from their worth in legal education.

From these second-line receptions, the thesis focuses on three representative ones which approach the legal novels and essays of Kafka from various angles. The first one is the approach of Richard Posner, a representative of the economic theory of law, who – „*entering with a vengeance*”– makes an attempt to prove that law and literature hardly have anything in common thus the works of Kafka have nothing constructive for jurisprudence and jurists. Closely linked to Posner is the Kafka reading of Robin West who, claimed by many, represents an excessively over-politicised and ideological theory endangering the humanist criticism of law. West disputes the possibilities for a moral justification of the economic theory of law with examples from the works of Kafka. The main point of the debate is based on the question of whether, as Posner suggests, the consensual nature of market-based and non-market-based transactions can serve as the legitimate sources for modern legal systems. In this thesis, we have no chance to discuss this issue, what matters is the

relevance of the works of Kafka regarding these questions. The final part of the chapter examines the interpretation of Theodor Ziolkowski, who places the *The Trial* in the reform period of the Austrian penal law, making an effort to unfold the concrete legal and jurisprudential consequences of the work referring to an anachronistic legal system and its crisis.

The fourth chapter of the thesis aims to reveal those current, mainly methodological, approaches which are known as narrative jurisprudence, legal storytelling, and which practices have become not only the most argued attempts in the past two decades, but also turned into a very prolific branch of law and literature studies. The importance of narration in human culture and knowledge must be appreciated. It is no coincidence that the etymologic root of the words narrative, narration and to narrate can be found in the Sanskrit word “*gna*” meaning to know. From creation stories, myths, legends and tales up to everyday stories and anecdotes, there are endless number of narrative products which can be used by humans to get to know about the world and himself through a narrative format.

It has taken some time to systematize the literary reflections of law and the role of narration in legal theory. Also, the relevant literature has only been built up in the last two and a half decades, long after the interdisciplinary turn of legal theory. Although Hungarian legal philosophy discourse, which became active at this period, examines from many aspects the linguistic manifestations of law, the discourse notices only vaguely the aspects of law and literature, and the issues of narration, storytelling and recounting. Due to the above-mentioned situation, I thought it was important to come abreast, and considering the upcoming theory import each disciplines have to face, I think of this thesis as a comprehensive study with the least aim to call the attention to the context in which narration and narratives appear in the current American legal literature.

In the United States, efforts to create themes for the narration of legal theory varies considerably from those that were made in the continent where the traditions were founded in legal philosophy. The latter ones use the narrative style, a communicative and cognitive approach, throughout the analysis of the legal procedures relying on the narrative aspects of sciences such as philosophy, ethics,

literary theory, historiography, physiology; cognitive sciences in general. For the Americans, narration is used to express the interest of those minorities and social groups which have been traditionally suppressed throughout history. Such distinction, however, is not advantageous as it suggests that the American and the Continental philosophy of law are radically distinct as regards themes and methodology. This is obviously not true. Overlaps can be found, but narration as a central concept does vary in most cases, consequently, I would accept a distinction on a superficial level. In this period of American legal theory, as against the Continental traditions, it is the ideological and political aspects of narratives that have a stronger exposition. Not only when the issue is the direct content of legal theory speech, but also when the narratives appear as a methodological alternative for the discursive language use of legal theory which aims to define itself as an objective science. The purpose of chapter four is to call the attention to those efforts that were carried out by the representatives of narrative jurisprudence to establish a new structure of expression in jurisprudence, which expression can be summarised as a turn to literary forms. In traditional legal theory there have been fictive elements numerous times. We should recall the bad man of Holmes, Dworkin's Herculean judge, or the speluncean explorers of Fuller. In these cases, however, the fictional phases have become parts of the theoretic reflections without making any attempt to overwrite the measures of conventional science. By the end of the 80's, after the movements of the study of law and literature, it became generally accepted, against all criticism, that the interpretation of prime literary texts such as the canonised or non-canonised works of Western literature, the Greek drama literature, the literary sagas, the works of Shakespeare, Dickens, Melville Dostoyevsky, Kafka, Camus and others have substantive message to law, the interpretations of legal texts, the analysis of judicial judgements, concrete dogmatic questions, or to the examination of the problems of legal education.

Representatives of feminist and critical race theories go one step further. Their writings no longer utilize statements from literary texts or refer to them, but begin to become familiar with them and share those features of verbal fiction which are usually associated with literary forms. These writings not only represent those never-

before-told stories in jurisprudence where *others* stand as *them*, but the authors use first person singular sharing personal experiences, feelings, metafiction, diary excerpts and dialogues. With the exception of some, these narrations are usually non-fiction and provide a frame for the storyteller.

From the point-of-view of the discourse of conventional jurisprudence and legal theory, the above-mentioned approaches appear to be very extraordinary and caused great controversies in American legal science. These debates are at the core of the fourth chapter of the study which chapter reaches the final conclusion that was best put into words by Paul Ricoeur. Ricoeur claims that the violence of discourse hides in the statement that one of the possible methods of discourse covers the whole realm of speech. Non-violence in discourse means allowing for the plurality and variability of languages to take into consideration their diversity, variability and hierarchy. This is the only way where one can move toward a noteworthy meaning.

LIST OF PUBLICATIONS

1. Attila Badó – Tamás Nagy: Researches on the Attitudes of Law Students
Jogelméleti Szemle, 2000/3. sz.
2. A Modest Proposal or the Hibbits-controversy
Jogelméleti Szemle, 2001/2. sz.
3. A Few Procedures: Interpretations of Kafka's Work in Legal Literature
Jogelméleti Szemle, 2001/3. sz.
4. Narrative Jurisprudence In Contemporary American Legal Scholarship
Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica, Tomus LXIII., Fasc. 15.,
Szeged, 2003.
5. Jurisprudence and Its Institutions in the United States
Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica, Tomus LXVI., Fasc. 15.,
Szeged, 2004.
6. Law and Literature: Preliminary Investigations
Acta Universitatis Szegediensis, Acta Juridica et Politica, Tomus LXVII., Fasc. 15.,
Szeged, 2005.
7. Law and Literature in Antebellum America
Jogelméleti Szemle, 2005/4. sz.
8. Law and Literature: Beginnings and Ideals (*coming forth*)
9. Pure Talk? Or American Jurisprudence in the Window-mirror (*coming forth*)

10. 'The Trial' as Burlesque or Is the Austro-Hungarian Criminal Law a Relevant Context? (*coming forth*)